

I.

Můj dědeček Pierre Veber pocházel z alsaské katolické rodiny. Přes svou ženu Marguerite Bernardovou, sestru spisovatele Tristana Bernarda¹, se můj otec stal židem. Co se mě týče, jsem pravoslavného vyznání. Moje matka, která se za svobodna jmenovala Aganjanianová, mě nechala pokřtít v arménsko-gruzínském rituálu.

Křty se konaly dva. První v ruském kostele v pařížské rue Daru, druhý v arménském kostele v rue Jean-Goujon. Byla to součást strategie mého otce, jenž uprchl z Ruska v roce 1917 s diplomem psychiatra a doufal, že tímto způsobem sežene ruskou i arménskou klientelu.

Tato dvojí víra by nestála za zmínku, kdyby mému otci neumožnila vyhnout se koncentračnímu táboru. Můj bratr, sestra a já jsme byli pokřtěni ještě před válkou a díky tomu otec unikl Němcům, strávil okupaci doma v pyžamu a zoufale čekal na osvobození.

1 Tristan Bernard (1866–1947), dramatik a spisovatel, jehož rozsáhlé dílo ovlivnilo vývoj celé francouzské literatury. Napsal skoro 50 románů a divadelních her – pozn. překl.

Mí rodiče byli oba spisovatelé. Dědeček, prastrýc i strýc také. Kdybych to spočítal, našel bych v rodině nejméně tucet spisovatelů, ale zmíním se jen o těch, které jsem znal osobně. A začnu dědečkem Pierrem Veberem.

Jako dítě jsem ho sotva zahlédl. On mě nezahlédl vůbec, protože byl kvůli cukrovce slepý. Věděl jsem, že to byl krásný muž a bohužel pro mou babičku i velký záletník. Několik let po jeho smrti jsem potkal jednu starou dámu, která dlouhá léta vedla jeho sekretariát, a ta se mi svěřila, že pokaždé, když odcházel, kápl si na knír trochu voňavky a přitom řekl: „Polibek se tak dostaví rychleji.“ Několik kapek voňavky a litry slz, to byl příběh jeho manželství s Marguerite, sestrou Tristana Bernarda. Čekávala na něj celé noci na balkoně, plakala a její slzy zaplavovaly ulici. Jednou se nevrátil a pořídil si byt s milenkou, s níž zplodil dvě děti, jimž můj otec pohrdavě říkal „bastardi“.

Dědeček byl novinář, romanopisec, a hlavně autor asi padesáti vaudevillů, které z něho učinily největšího Feydeauova² rivala. Nakonec však své úspěchy z paměti úplně vytěsnil a tvrdil: „Nikdo neví lépe než já, že nemám talent.“ Tato věta, kterou Jules Renard zachytil ve svém deníku, mi připadá jako nádherný příklad toho, jak se vysmát sám sobě. Jiným charakteristickým rysem dědečkovy povahy byla odvaha. Neustále se bil. V soubojích. Několik staletí poté, co Richelieu souboje zakázal, si

2 Georges Feydeau (1862–1921), slavný autor frašek, vaudevillů a komedií, patřil ve své době k nejoblíbenějším dramatickým autorům a bývá považován za jednoho ze zakladatelů tzv. bulvárního divadla. Jeho hry, jako třeba Brouk v hlavě, Dáma od Maxima či Dámský krejčí, se hrají po celém světě dodnes – pozn. překl.

dědeček vyměňoval facky se svými současníky a pak se s nimi ocital za svítání někde na louce.

• • •

Jeho nejslavnějším protivníkem byl Léon Blum³. Pierre, jenž vedl francouzské vydání *Herald Tribune*, v jednom článku napsal: „Když není k dispozici nic lepšího, pan Blum dá najevo své emoce.“ Blumovi se to nelíbilo, tak za dědečkem poslal dva svědky a záležitost se řešila za svítání v Bouloňském lesíku kordem.

Souboj nafilmovali do tehdejších aktualit a já jsem nevěřil svým očím, když jsem viděl dva muže, jednoho zakladatele Lidové fronty a druhého dědečka, jak spolu zuřivě šermují.

Ve filmu je vidět ještě třetí muž, bezpochyby nejdůležitější z celého souboje: ten, který ho řídil. Jmenoval se Jean-Joseph Renaud a soudcoval všechny aféry té doby, v nichž šlo o čest. Byl to dvoumetrový obr a nosil rezavou paruku, která se natolik odlišovala od pravých vlasů, že se člověk až diví, co vlastně měl na hlavě. Ale při souboji vůbec nepůsobil směšně. Jako bývalý šermířský mistr dohlížel na kordy duelantů, a když jejich útoky začaly být příliš nebezpečné, vložil mezi ně svou hůl.

Léon Blum byl skvělý šermíř. Pierre Veber také, ale nepochybně by byl dávno mrtvý, kdyby nezasáhl Jean-Joseph Renaud a nevychýlil Blumův kord z dráhy. Škody tak omezil jen na malou ránu v břiše.

Pierre Verber se z ní vzpamatoval obtížně, což mu ovšem nebránilo, aby – jakmile se uzdravil – nefackoval lidi ve svém

3 Léon Blum (1872–1950), francouzský levicový politik, jenž byl třikrát i předsedou vlády. Napsal rovněž řadu knih a divadelních her a v literárním světě Paříže první poloviny 20. století si vydobyl velký respekt – pozn. překl.

okolí dál. Bil se v souboji proti svým kolegům Flersovi a Cailla-
vetovi. Nevím, čím ho urazili, ale vzpomínám si, že jako dítě
jsem si představoval, že měl s oběma souboj najednou – jako
Errol Flynn ve svých filmech.

• • •

Vzpomínka, kterou jsem si uchoval na prastrýce Tristana Ber-
narda, je horizontální. Pokaždé, když mě k němu přivedli, vyva-
lila se mu kýla. Nevím, jestli to mělo něco společného se mnou,
ale jakmile mě spatřil, ulehl s bolestným výrazem ve tváři a roz-
čepýřenými vousy na pohovku, přitiskl si ruce do slabin a snažil
se věci vrátit zpátky na své místo. Malému chlapci, jenž ho hltal
očima, věnoval jen minimum pozornosti.

Tristan bydlel se svou družkou Mamitou v nádherném bytě
na Martových polích, v němž Mamita pořádala jednou týdně
literární salon. Byl jsem příliš mladý na to, abych si vzpomněl
na všechny slavné lidi, které jsem tam mohl potkat. Vzpomínám
si pouze na Léona Bluma, muže, který sice probodl břicho
mému dědečkovi, ale zůstal dobrým rodinným přítelem. Jevil se
mi jako hodný stařeček, který mě a mého bratra pokaždé zulíbal
a poslintal nám tvář. To je vzpomínka, již jsem si uchoval na to-
hoto politického obra a legendárního humoristu.

Naštěstí mě vždycky doprovázel můj starší bratr a mohl mi
pak vyprávět, jaké rozhovory jsem vedl s Tristanem Bernardem.
Třeba jsem se ho zeptal:

„Řekni mi, strýčku Tristane, je pravda, že jsi slavný?“

„Ano, jsem slavný, chlapče,“ odpověděl. „Tak slavný jako
Victor Hugo, který se – podobně jako já – narodil v Besançonu.“

V salonu zavládlo ticho, všichni hosté si vychutnávali pokračování. A Tristan dodal:

„Na domě Victora Huga je pamětní deska, na níž je napsáno: ‚Zde se narodil Victor Hugo.‘ A na domě, kde jsem se narodil já, je také deska: ‚Chirurg a dentista ve třetím patře.‘“

Tristan měl tři syny a jeden z nich, Jean-Jacques Bernard, se také stal spisovatelem. Byl to přísný muž, jenž nezdědil fantazii svého otce. Působil jako dramatický autor, který přilnul k divadelnímu stylu nazvanému „divadlo ticha“, což byla díla, v nichž se nacházelo co nejméně dialogů. Tristan tento styl komentoval takto: „Existuje spousta věcí, které nemůžeme říci.“

Jean-Jacques Bernard se několikrát pokoušel napsat hru, v níž by se tolik nemlčelo, a pustil se rovněž do historického dramatu, v němž Alsané obléhají hrad a volají: „Baissez le pont-levis!“ Herci chtěli napodobit alsaský přízvuk a křičeli: „Baiser le bont levis!“ , což na konci představení Tristan komentoval:

„Ta hra mi připadá povedená, ale proč se všichni ti Alsané chtějí dopustit sodomie na nějakém Židovi?“⁴

• • •

Když vypukla válka, stál můj otec na vrcholu kariéry. Byl literárním ředitelem jednoho z nejvýznamnějších francouzských deníků *Matin* a rovněž se mu dařilo jako scenáristovi a spisovateli. Byl přímo předobrazem úspěšnosti.

Viděl jsem jednu fotografii z té doby a myslím, že jsem se nikdy nesetkal s nikým, kdo by dával tak najevo uspokojení se-

4 Jedná se o nepřeložitelnou slovní hříčku. „Baissez le pont-levis“ znamená ve francouzštině „Spusťte padací most“, zatímco „Baisez le bont levis“ se dá přeložit jako „Ošukejte toho dobrého Žida!“ – pozn. překl.

bou samým. Pózuje na ní v křesle, nohu má přehozenou přes druhou, aby byly dobře vidět boty z krokodýlí kůže a oblek ve stylu prince galského, který byl poněkud opovázlivý vzhledem k jeho tělesné hmotnosti. Mezi prsty ošetřenými manikúrou drží jantarovou cigaretovou špičku a usmívá se do objektivu s výrazem dobyvatele, jenž se definitivně chystá porazit Hitlera.

• • •

V době své největší slávy byl můj otec tlustý a trpící elegantní muž. Už v raném mládí začal nabírat kila, podobně jako dnešní děti, a jeho rodiče angažovali člověka, kterého bychom dnes nazvali kouč, aby ho přinutil cvičit. Otec ovšem beze studu přiznával, že kouče podplatil, a jakmile se ztratili v davu na ulici, zamířili do nejbližší cukrárny, kde se ládovali zmrzlinou a dortíčky.

Jak už jsem se zmínil, válku strávil v pyžamu a byl nucen svou elegancí uložit do skříně. Opět v duchu vidím desítku obleků toho nejlepšího střihu, jež na ramínkách pomalu vycházejí z módy, kašmírové kabáty, kožichy zdobené pochybnými kožšinami a boty šité na míru, které otec, jenž si už dávno nezul pantofle, každý večer cídil se zručností profesionálního čističe bot.

Jak nesmírně těžké to muselo být pro člověka, který se rád předváděl a teď musel zmizet kvůli nešťastnému zvratu historie.

V těch vzácných okamžicích, kdy vycházel ven, příliš upnutý ve svých krásných oblecích, podobal se absurdně tlusté udržované dámě, převlečené za muže. Tuto dvojsmyslnost umocňoval fakt, že se pudroval, aby skryl náznak vousů.

• • •

To tedy byl člověk, s nímž jsem žil dlouhá léta ve zchátralém bytě v 16. pařížském obvodu. Neskrývám, že jsem ho snášel jen obtížně. Teprve časem jsem pochopil, že jsme se poznali za špatných okolností. Do jeho života jsem vstoupil téměř současně s Němci. Bylo to na něj příliš. Němci si to neuvědomovali, já ano. Byl uvězněn ve svém pokoji, měl zuřivé reakce vězně a já jsem tím jako dítě trpěl. Trvalo mi dlouho, než jsem ho přestal nenávidět a začalo mi ho být líto.

Dnes mám ve své pracovně fotografii válečného pilota z roku 1939, který v uniformě pózuje před svou stíhačkou. Takový byl můj otec, když mu bylo čtyřicet. Odvaha mu vynesla válečný kříž a já jsem na něj hrdý. Patřil ke generaci mužů, jimž amputovaly život dvě světové války, jejichž vedlejšími oběťmi jsem se stal i já a celá rodina.

Moje matka Katia se narodila v Sankt-Petěrburgu několik let před Říjnovou revolucí v roce 1917. Její otec pocházel z Tbilisi v Gruzii a její matka Armavir z malé kavkazské vesničky. Všichni uprchli před komunismem a usadili se ve Francii.

Matka byla krásná žena. Měla nádherné oči a trochu větší nos, ale sama říkala, že Arményky očima vrhají blesky a nosem hřmí.

Poprvé se vdala ještě velmi mladá za muže ptačího jména. Moineau⁵ byl malý světlovlasý muž s mimořádně vyvinutou atletickou postavou.

Viděl jsem jeho fotografie u bazénu, jak stojí, sedí nebo leží a pokaždé vystavuje na odiv všechny svaly. Matka ho opustila po několika měsících pod záminkou, že je impotentní. Dokonce

5 Moineau znamená francouzsky vrabec – pozn. překl.

upřesňovala, bezpochyby aby tuto historku ještě víc okořenila, že měl jen jedno varle.

Smysl pro fabulování byl jedním z hlavních povahových rysů mé matky. U ní člověk nikdy nevěděl, co je výmysl a co skutečnost. To ji později přivedlo k tomu, že napsala několik románů a dvě divadelní hry. A také to bylo příčinou setkání s mým otcem.

Zavolala do redakce, řekla mu, že je mladá a že by chtěla udělat kariéru jako literátka. Měla krásný hlas, otec byl kavalír, a tak ji přijal ve své kanceláři. A velice se mu líbila.

I on už byl jednou ženatý s dcerou dramatika Henryho Kistemaekerse. Jmenovala se Raymonde a podváděla ho. Na nevěře by nebylo nic originálního – důležitý byl její milenec. Raymonde totiž spala se synem... Feydeaua. Když se syn slavného autora vaudevillů ocitne ve spodkách ve skříni jiného autora vaudevillů, pak se člověk musí ptát Boha, pokud existuje, jestli také není bulvární autor.

• • •

Představuji si, že moje matka svedla otce tím, že se lišila od všech žen, s nimiž se stýkal. Byla to sofistikovaná Pařížanka, s jakými se člověk setkává v hrách Sachy Guitryho, ale pokud ho ona přitahovala, pochybuji, že to platilo i opačně. Tlustý páv s peřím à la princ galský vůbec nebyl její typ, jak jsem pochopil později, když jsem poznal některé její milence.

Neboť to byl další z výrazných rysů matčiny povahy: Byla velká prostopášnice. Jakmile se ocitla v přítomnosti nějakého muže, připomínala mi herce, o nichž se říká, že když vejdou

na jeviště, rozzáří se zevnitř. Až do konečků prstů se stala ženou a na okamžik zapoměla na všechno, co způsobovalo, že život je těžký: na své tři děti, které přišly na svět příliš rychle, a na svého o sedmnáct let staršího manžela, jehož válka připravila o všechnu přitažlivost.

Nikdy jsem mezi otcem a matkou necítil opravdovou něhu. Neodvážuji se říci, že si ho vzala kvůli prospěchu, ale pokud tomu tak bylo, muselo pro ni být hořkým překvapením, když viděla, jak se její manželství „z rozumu“ s mužem ve skvělém postavení mění kvůli vnějším okolnostem v manželství „z lásky“.

Byl to smutný pár, ale děkoval jsem nebesům, že jsou to mí rodiče, i když s nimi nebyl lehký život. Myslím, že díky směsici bulvární lehkomyšlnosti ze strany otce a matčina arménsko-gruzinského smutku i strachu jsem zdědil trochu talentu.

• • •

Otec začal být po několika měsících války depresivní a choleric-ký, neustále křičel a moje matka zase cedila mezi zuby nadávky. Tyto divoké manželské hádky, násobené výbuchy anglických bomb svržených na továrnu Renault v Billancourtu, to byly dvě melodie, které kolébaly mé dětství. Rychle k nim přibyla ještě třetí: klapot matčina psacího stroje.

Napsala první román s názvem *Fantom* a vložila do něj všechny své naděje. Přišlo zklamání, román se neprodával. A protože už neměla peníze na domácnost, vzdala se literárních ambicí a vrhla se do psaní červené knihovny.

Požádala o radu Jeana-Josepha Renauda, jenž ji v tomto žánru předešel. K soubojům docházelo čím dál vzácněji a z muže

meče se stal muž pera. Svými romány, rychle napsanými a špatně zaplacenými, zaplnil nádražní kiosky. Matka nepotřebovala vědět víc. Renaud ji doporučil svému nakladateli a i ona se stala galejníkem psaní.

• • •

Bylo mi osm, když jsem poznal Jeana-Josepha Renauda. Byl jsem maličký a on pořád měřil dva metry, ale už byl velmi starý a strašlivě vyzáblý. A hlavně nesmírně osamělý. Chodil k nám domů hledat trochu lidského tepla, ale mezi matkou, přišpendlenou k psacímu stroji, a otcem, uvězněným v pyžamu, jej mnoho nenašel. Nakonec jsem to byli my s bratrem, kdo ho vítal s radostí dětí, jimž někdo nabídne kreslený komiks. Jeho černý redingot, jenž pomaličku nabýval zeleného odstínu, klaunsky zrzavá paruka, která mu na hlavě čím dál víc pelichala, a jeho postava mimozemšťana nás vždycky plnily úžasem. Zatímco nám chraplavým hlasem vyprávěl o soubojích, s bratrem jsme si mu stoupili za záda a snažili jsme se mu paruku trochu posunout.

Nevěděli jsme, že v tu chvíli jsme jeho jediní přátelé, a jednou nás překvapil gestem, které jsme vůbec nechápali: Dal nám jako dárek všechny své šermířské trofeje, medaile, poháry a stříbrné sošky, zkrátka všechny ceny, které vybojoval špičkou svého kordu, jež byly pýchou jeho života a které nám neříkaly vůbec nic.

A protože nám byly tak lhostejné, provedli jsme tehdy s bratrem věc, za kterou se dodnes stydím. Proдали jsme ty trofeje na bleším trhu, protože jsme dávali přednost bonbonům a čokoládě před touto tak abstraktní veteší.